

ارائه و اعتباریابی مدل شایستگی‌های کارآفرینی برای بازنگری سرفصل‌های دروس دانشگاه فرهنگیان

احمد ملکی پور^۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر ارائه و اعتباریابی مدل شایستگی‌های کارآفرینی برای بازنگری سرفصل‌های دروس دانشگاه فرهنگیان بود. روش پژوهش حاضر از زمره تحقیقات ترکیبی اکتشافی متوالی و از نوع الگوسازی بوده، که در دو بخش کیفی و کمی انجام گرفته است. ابزار پژوهش در این تحقیق مصاحبه نیمه ساختاریافته و پرسشنامه محقق ساخته است. یافته‌ها نشان داد مدل نهایی شایستگی‌های کارآفرینی در بازنگری سرفصل‌های دروس دانشگاه فرهنگیان شامل ۶ سازه شایستگی‌ها (دانش، نگرش، مدیریت کارآفرینانه، ادراک کارآفرینانه، فرصت کارآفرینانه و ارتباط کارآفرینانه) و ۴۲ مؤلفه بود، بدین صورت که سازه شایستگی دانشی ۹ مؤلفه، سازه شایستگی نگرشی ۱۱ مؤلفه، سازه شایستگی مدیریتی ۹ مؤلفه، سازه شایستگی ادراکی ۶ مؤلفه، سازه شایستگی فرصت آفرینی ۴ مؤلفه و سازه شایستگی ارتباط کارآفرینانه ۴ مؤلفه است. بنابراین ضروری است که دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان درسی دانشگاه فرهنگیان برای پرورش معلم کارآفرین، طراحی و بازنگری سرفصل‌های دروس را بر اساس مدل موجود مورد توجه قرار دهند. واژگان کلیدی: شایستگی، دروس، آموزش کارآفرینی، سرفصل‌های دانشگاه فرهنگیان

۱. استادیار آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

**Presentation and Validation of the Entrepreneurial Competency Model for
Revision of Curricula of Farhangian University**

Ahmed Malekipur¹

Abstract

This study aimed to present and validate the entrepreneurial competency model for revising the curricula of Farhangian University. The research had an exploratory sequential mixed methods method and was conducted through modeling in qualitative and quantitative phases. The research tool included semi-structured interviews and researcher-made questionnaires. According to the findings, the final model of entrepreneurial competency in revising the curricula of Farhangian University consisted of 6 constructs of competency (knowledge, attitude, entrepreneurial management, entrepreneurial perception, entrepreneurial opportunity, and entrepreneurial communication) and 42 components. Accordingly, knowledge competency consisted of 9 components, attitudinal competency had 11 components, managerial competency had 9 components, perceptual competency had 6 components, opportunity competency had 4 components, and entrepreneurial communication had 4 components. Therefore, the academicians and curriculum planners of Farhangian University need to design and revise the curricula according to the existing model to develop entrepreneurial teachers.

Keywords: Competency, Courses, Entrepreneurship Education, Curricula of Farhangian University

مقدمه

امروزه تربیت معلم از چنان اهمیتی برخوردار است، که نهادهای آموزشی فعال در این حوزه به عنوان یک دستگاه تعاملی و هدفمند تأثیر بسزایی در پیشبرد برنامه‌های توسعه‌ای کشورها در همه زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی دارند (تسانگ^۱، ۲۰۲۲، پیمپتون^۲ و همکاران، ۲۰۲۱، تانویر^۳ و همکاران، ۲۰۲۱، هملوم^۴ و همکاران، ۲۰۲۱، تانگ^۵، ۲۰۲۰). در ایران دانشگاه فرهنگیان به عنوان یگانه دانشگاه با هدف تربیت نیروی انسانی مورد نیاز آموزش و پرورش و بهبود عملکرد منابع انسانی موجود در آن شکل گرفته است؛ با این حال بدیهی است که این دانشگاه باید همسو با دانشگاه‌های جهان برای عبور از نسل دانشگاه‌های آموزش محور و پژوهش محور به دانشگاه کارآفرین بستر و اقدامات لازم را فراهم نماید. در دنیای مدرن دانشگاه کارآفرین به عنوان نیروی متحرکه محسوب می‌شود که منجر به نوآوری، ابتکار و رشد اقتصادی می‌گردد (اودریچ^۶ و همکاران، ۲۰۰۶: ۲۰۰۶؛ میلر^۷، ۲۰۰۶). در این نوع دانشگاه‌ها مؤلفه‌هایی مانند خلق کسب و کار، اشتغال فارغ‌التحصیلان، پارک‌های علم و فناوری، ارتباط دانشگاه و صنعت، تجاری‌سازی فعالیت‌های پژوهشی و غیره مطرح است. با توجه به اهمیت این موضوع، در دهه اخیر ارزش و اهمیت کارآفرینی سبب شده است تا دانشگاه‌های مختلف به آموزش آن پرداخته؛ و این موضوع به اولویت نظام دانشگاهی کشور تبدیل شود؛ از این رو دانشگاه فرهنگیان نیز برای به‌روز بودن و ارائه آموزش‌های کاربردی در دنیای واقعی نیازمند توجه و ارائه آموزش‌های کارآفرینی است (محمدپور و همکاران، ۱۴۰۰). ادبیات بین‌المللی در ارتباط با آموزش کارآفرینی نشان می‌دهد که یک تعریف سطحی و یک تعریف عمقی از آموزش کارآفرینی وجود دارد (لکیوس^۸، ۲۰۱۵؛ مککنا، ۲۰۰۴). در تعریف سطحی هدف آموزش کارآفرینی تربیت یک فرد برای راه‌اندازی یک کسب و کار می‌باشد، این نوع تعریف عمدتاً پذیرای محتوا نظری آموزش کارآفرینی، شناسایی فرصت‌ها، توسعه کسب و کار، خوداشتغالی، راه‌اندازی و رشد کسب و کار است (لکیوس، ۲۰۱۵). ولی در

1. Tsang
2. Pumptow
3. Tanvir
4. Humlum
5. Tang
6. Audretsch
7. Mueller
8. Lackeus

تعریف عمقی هدف آموزش کارآفرینی پرورش یک فردی کارآفرین است، که تفکر و اعمال کارآفرینانه را نه فقط در کسب و کار بلکه در هر وضعیت شغلی دیگر نیز توسعه می دهد (استیونسون و جاریلو^۱، ۱۹۹۰). هم راستا با تلقی آموزش کارآفرینی با اهداف تجاری و غیر تجاری، دیویس (۲۰۰۶) معلمان کارآفرین را افرادی می داند که مشارکت متقابلی را برای رسیدن به اهداف مشترک و ایجاد فرصت های یادگیری اثربخش با ذینفعان دارند. بنابراین آموزش کارآفرینی به عنوان بخش لاینفکی از ضروریات برای معلمان محسوب می شود (سیکولا^۲، ۲۰۱۸)، همسو با این موضوع یکی از تلاش های اولویت دار در اتحادیه اروپا، آموزش کارآفرینی به معلمان است (انیتا^۳، ۲۰۱۱). طبق بیانیه اتحادیه اروپا معلمان کارآفرین سه ویژگی عمده دارند: اول اینکه شنونده های بسیار خوبی هستند و می توانند ایده های خوبی از گفتگوها پیدا کنند. دوم، با فعال بودن قادر به فروش ایده های خود به دیگران می باشند و سوم اینکه دانش آموزان را برای ایجاد و پرورش یادگیری به بهترین نحو ممکن سوق می دهند (ردفورد، ۲۰۱۵). بنابراین شایستگی های معلمان در آموزش کارآفرینی به شکل بارزی به سطح کیفیت دانش، نگرش و مهارت های مورد نیاز در دانشگاه که به آن ها ارائه می شود، بستگی دارد (هونگ^۴ و همکاران، ۲۰۲۰).

ادگارد (۲۰۱۲) اذعان دارد معلمانی که شجاعت تغییر الگوهای آموزشی سنتی را دارند به مثابه یک کارآفرین در کلاس توصیف می شوند. معلمان کارآفرین علاقه بسیار زیادی به آموزش دارند، آن ها نه تنها الهام بخش، دوران دیش، با اعتماد به نفس، انعطاف پذیر و مسئولیت پذیرند، بلکه گاهی اوقات قانون شکن اند، و می توانند ایده های خود را به عینیت رسانده و بفروشند (هزار جریسی و همکاران، ۱۳۹۶). بر این اساس، آموزش کارآفرینی در دانشگاه فرهنگیان منجر به پرورش شایستگی های کارآفرینانه دانشجو معلمان و به دنبال آن حرکت دانشگاه فرهنگیان در مسیر تبدیل شدن به یک دانشگاه کارآفرین می شود. وجود شایستگی های کارآفرینانه در معلمان تا حد زیادی نتایج اثربخشی برای کارآفرینی دارد بدین شکل که منجر به یادگیری مهارت های کارآفرینانه برای سوق دادن دانش آموزان در خلق کسب و کار و مشارکت در کارآفرینی می شود (هانگ و همکاران، ۲۰۲۰: وو و همکاران، ۲۰۲۰). بری و همکارانش (۲۰۱۸) اذعان دارند معلمان کارآفرین کسانی هستند که بنا بر ضرورت نقش های رهبری را در حرفه خود به

1. Stevenson & Jarillo
2. Seikkula
3. Anette
4. Huang

عاهده گرفته و در فعالیت‌هایی چون توسعه حرفه‌ای، نوشتن برنامه درسی و مشارکت در سیاست‌های آموزشی محلی و ملی مشارکت داشته و البته همچنان جایگاه محکمی در کلاس درس و تدریس به دانش‌آموزان دارند. برای ایجاد این فضا ضروریست اقداماتی همچون: ترویج روحیه کارآفرینانه، طراحی برنامه‌های درسی مناسب، فراهم کردن محیط یادگیری نوآورانه، ایجاد شبکه‌ها و فرهنگ یادگیری کارآفرینی در مراکز تربیت معلم انجام گیرد. لذا رویکرد مراکز آموزش عالی در بحث کارآفرینی از ضروری‌ترین نیازهای جامعه علمی هر کشور است که در آن به شناسائی و پرورش استعدادهای کارآفرینی دانشجویان پرداخته و بستر مناسبی برای گرایش آنان به فعالیت‌های کارآفرینانه فراهم سازد (سولمون و همکاران، ۱۹۹۳).

در این بین، بدیهی است که آموزش شایستگی‌های کارآفرینی به معلمان در دانشگاه می‌تواند با استفاده از پتانسیل برنامه درسی انجام شود. از نظر مفهومی برنامه درسی شامل فرصت‌های یادگیری و کلیه تجاربی است که به نظارت و مسئولیت نظام آموزشی و به منظور ایجاد تغییرات مطلوب در دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های فراگیران طراحی و اجرا می‌شود و عملکرد و بازده آن مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد (احمدی، ۱۳۷۶). حال از آنجا که در دانشگاه فرهنگیان مؤلفه‌هایی همچون: تربیت دانشجو معلم فکور، نوآوری، خلاقیت، انتقاد، اندیش ورزی و ریسک پذیری مورد توجه است، پژوهشگران معتقدند که توسعه کارآفرینی در یک کشور مستلزم آموزش و تربیت معلمان و استادان مجرب کارآفرین است (هزارجریبی و همکاران، ۱۳۹۶)، زیرا معلم از اساسی‌ترین اجزا نظام آموزشی هستند به گونه‌ای که هر کاستی و کمبودی در سایر اجزا نظام از این عنصر تأثیرپذیر است، لذا توجه به آموزش کارآفرینی در سرفصل‌های برنامه درسی به معلمان امری مهم است، زیرا بخش اعظمی از یادگیری معلمان در دانشگاه فرهنگیان به وسیله سرفصل‌های دروس برنامه درسی صورت می‌گیرد. در ارتباط با پژوهش حاضر تحقیقاتی در داخل و خارج صورت گرفته که در زیر ارائه می‌گردد:

کشاوری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان طراحی چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین به شایستگی‌های حرفه‌ای، شایستگی‌های تدریس، شایستگی‌های شخصیتی، شایستگی‌های اجتماعی اشاره کردند. فرخ و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای با هدف طراحی چارچوب شایستگی‌های اساتید کارآفرینی جهت تربیت دانشجوی کارآفرین به این نتیجه رسیدند که چارچوب پیشنهادی شامل سه خوشه دانش‌ها، مهارت‌ها و ارزش‌هاست. خوشه دانش در برگیرنده ۴ شایستگی دانش کسب

و کار، دانش محیط کسب و کار، دانش استعدادیابی و دانش یادگیری - یاددهی معلم کارآفرینی می باشد. خوشه مهارت ها متشکل از: مهارت های یادگیری معلم، مهارت های یاددهی، مهارت برقراری ارتباط، مهارت ایجاد کسب و کار و مهارت تحلیل محیط کسب و کار می باشد. در نهایت خوشه ارزش ها در برگیرنده ارزش های حرفه ای و ارزش های یادگیری است که هر شایستگی خود شامل مصادیق و ابعاد شایستگی می باشد.

محمدپور و همکاران (۱۴۰۰) طی مطالعه ای با هدف اعتبارسنجی الگوی مفهومی تربیت دانشجو معلم کارآفرین در دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه های اداری/ مالی، فرهنگ سازی کارآفرینانه، آموزش رسمی و غیر رسمی، پژوهش و فناوری اشاره کردند. هزارجریبی (۱۳۹۶) در پژوهشی با هدف شناسایی نشانگان کارآفرینی معلمان و ارزیابی وضع موجود آن به هشت شاخص خلاقیت، مهارت های آموزشی، ویژگی های شخصیتی، خودکارآمدی، دانش افزایی، کار گروهی، مهارت ارتباطی و تفکر حل مسئله اشاره کرد.

کاهانی^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در مطالعه ای با هدف مرور نظام مند ادبیات معلم کارآفرین به این نتیجه رسیدند که معلمان کارآفرین اشخاصی با انگیزه اجتماعی، نوآوری، فعال، فرصت اندیش، هوشیار، فداکار، اندیشمند، ریسک پذیر، رویاپرداز و ارتقا خود هستند.

ناتونا^۲ و همکاران (۲۰۱۷) در تحقیقی با هدف شایستگی معلم کارآفرین در تدریس به شایستگی های استقلال، خلاقیت، ریسک پذیری، رهبری، عملگرایی و پشتکار را به عنوان ویژگی های یک معلم کارآفرین گزارش کردند.

جنوبی سیابلا^۳ و همکاران (۲۰۱۴) در مطالعه ای دیگر تحت عنوان شایستگی های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه های غیر کسب و کار در آفریقا به این نتیجه رسیدند که دانشجویان غیر کسب و کار در شایستگی های کارآفرینی و مدیریت اقتصادی ضعیف می باشند. با توجه به این یافته می توان استدلال کرد، برای بهبود شایستگی های کارآفرینی دانشجویان غیر کسب و کار باید از برنامه درسی شایستگی محوری بهره برد.

دمریلک و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعه ای با هدف شایستگی های کارآفرینانه مدیران مدارس اقدام به تهیه یک مدل شایستگی های کارآفرینانه مدیران مدارس شامل شایستگی های شخصی، شایستگی های اجتماعی، شایستگی های سازمانی، شایستگی های

1. Keyhani
2. Natuna
3. Seabela

ارتباطی، شایستگی اعتماد به نفس به تعهد کردند.

با توجه به آنچه گفته شد این پژوهش به چند دلیل حائز اهمیت است، اول اینکه تحقیق مورد نظر در راستای حمایت از مواد ۴۸ و ۲۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مبنی بر توسعه کارآفرینی، و اشاعه کارآفرینی برای افزایش کارآمدی دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی از طریق تحول در برنامه‌ها و روش‌های آموزش و همچنین آیین‌نامه طرح توسعه کارآفرینی در دانشگاه‌های کشور به نام اختصاری «کاراد» است. دلیل دیگر اینکه، همسو با گپ (۲۰۰۲) که معتقد است اکثر قریب به یقین فراگیران در فضای دانشگاه برای آموزش کارآفرینی به سه دسته تقسیم می‌شوند: دسته اول افرادی هستند که می‌خواهند کارآفرین شوند، دسته دوم دانشجویانی هستند که نمی‌خواهند کارآفرین شوند، ولی با کسب شایستگی‌ها و رفتارهای کارآفرینانه در بهبود زندگی خود موفق عمل می‌کنند، و دسته سوم افرادی هستند که در یک سری شرایط خاص برای افراد کارآفرین به عنوان کمک‌کننده محسوب می‌شوند، می‌توان استدلال کرد که گنجاندن برنامه درسی آموزش کارآفرینی در دانشگاه فرهنگیان باعث موفقیت این سه دسته فراگیران در فضای آموزشی برای کسب رفتارهای و شایستگی‌های کارآفرینانه خواهد شد. دلیل دیگر اینکه از آنجایی که نسل امروزی یا سوم دانشگاه‌ها، به نام دانشگاه‌های کارآفرین با هدف تربیت نیروهای انسانی کارآفرین و ارتباط با صنعت ظهور کردند، این برنامه آموزشی می‌تواند در مسیر هموارسازی اهداف دانشگاه فرهنگیان برای تبدیل شدن به یک دانشگاه کارآفرین نقش مهمی را ایفا کند. یکی از تفاوت‌هایی که این تحقیق را نسبت به پژوهش‌های انجام گرفته متمایز می‌کند این است که کلیه پژوهش‌هایی که در این حوزه انجام شده، شایستگی‌های کارآفرینانه را بیشتر با هدف تجاری (راه‌اندازی کسب و کار) بدون توجه به هدف غیر تجاری آن (موفقیت فرد فارغ از راه‌اندازه کسب و کار) در نظر گرفته‌اند. همچنین در تعیین این شایستگی‌ها پژوهشگران بدون توجه به سرفصل‌های موجود اقدام به طراحی برنامه درسی کارآفرینی برای دانشجو معلمان نموده‌اند، این در حالی است که حضور شایستگی‌های کارآفرینی در سرفصل‌های برنامه درسی به عنوان یکی از مهمترین عناصر برنامه درسی نقش مهمی را در کسب و یادگیری شایستگی‌های کارآفرینانه دارد. لذا از آنجایی که استفاده از پتانسیل سرفصل‌های برنامه درسی برای آموزش کارآفرینی در دانشگاه فرهنگیان به عنوان یک راهبرد مطلوب تلقی می‌گردد، بنابراین هدف پژوهش

حاضر ارائه و اعتباریابی مدل شایستگی های کارآفرینی در بازنگری سرفصل های دروس دانشگاه فرهنگیان است. در این راستا دو سؤال مطرح می گردد:

الف): شایستگی های کارآفرینی معلمان در سرفصل های دروس دانشگاه فرهنگیان کدامند؟

ب): شایستگی های کارآفرینی در بازنگری سرفصل های دروس دانشگاه فرهنگیان تا چه حد از اعتبار برخوردار است؟

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت آمیخته (کیفی و کمی) محسوب می شود که به لحاظ اهداف پژوهش از نوع کاربردی است، چون نتایج آن می تواند مورد استفاده دانشگاه فرهنگیان قرار گیرد. از نظر روش پژوهش حاضر نیز از زمره تحقیقات ترکیبی اکتشافی متوالی و از نوع الگوسازی بوده، که در دو بخش کیفی و کمی انجام گرفته است. جامعه پژوهش حاضر دو گروه را در بر می گیرد گروه اول شامل افراد معلم و متخصصان کارآفرینی در حوزه اجتماعی است و گروه دوم شامل اساتید، معلمان نمونه و کارآفرینان حوزه اجتماعی در سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ است. در این پژوهش در بخش کیفی از روش نمونه گیری هدفمند برای انتخاب افراد کارآفرین در حوزه اجتماعی و معلمان نمونه و در بخش کمی از روش نمونه گیری سرشماری برای انتخاب اساتید، معلمان نمونه و کارآفرینان حوزه اجتماعی استفاده شده است. ابزار پژوهش در بخش کیفی مصاحبه نیمه ساختار یافته و و در بخش کمی پرسشنامه است. فرایند این پژوهش در دو مرحله مصاحبه و پرسشنامه بدین صورت انجام گرفت:

مرحله اول (۱) بخش کیفی: ابتدا در برهه زمانی آبان و آذر ۱۴۰۱ با ۱۲ نفر شامل ۶ متخصص و پژوهشگر کارآفرین و ۶ معلم نمونه با روش نمونه گیری هدفمند مصاحبه نیمه ساختار یافته تا رسیدن به اشباع نظری انجام شد، مدت مصاحبه برای هر کدام از آنها بین ۴۰ تا ۷۰ دقیقه طول کشید، فرایند تحلیل داده ها در بخش مصاحبه نیمه ساختار یافته استقرایی بود که در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی مورد تحلیل قرار گرفت. بدین صورت که برای تحلیل داده ها در مرحله اول نتایج هر مصاحبه پس از ضبط و یادداشت برداری با دو بار مرور کلمه به کلمه بر روی کاغذ پیاده شد تا مفاهیم و مقوله های اصلی آن کشف و شناسایی شوند. در مرحله دوم داده های مصاحبه با بهره گیری از روش کدگذاری باز مورد تحلیل قرار گرفت که خواندن خط به خط داده ها، استخراج مفاهیم

اصلی، تشکیل مقولات و طبقات اولیه را شامل شد و در مرحله بعدی که کدگذاری محوری بود، پژوهشگر کدهای مشابه رو در کنار هم و زیر یک مفهوم انتزاعی تر که همه آنها را در بر می گرفت قرار داد. جهت تعیین اعتبار داده‌ها از راهبره‌هایی همچون بازبینی مصاحبه شوندگان و بازبینی پژوهشگران همکار استفاده شد. برای قابلیت اطمینان در پژوهش حاضر از نظرات یک ناظر خارجی که سابقه پژوهش کیفی و تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی را داشت، نیز استفاده شد که بدین صورت در نهایت قابلیت اطمینان پژوهش هم ایجاد شد. کلیه مؤلفه‌های استخراج شده در این بخش ۶ سازه اصلی و ۴۲ زیر مؤلفه است.

مرحله دوم (۱) بخش کمی: در این بخش کلیه سازه‌ها و مؤلفه‌های استخراج شده در بخش کیفی در قالب پرسشنامه طراحی گردید، پرسشنامه طراحی شده شامل ۶ سازه اصلی و ۴۲ با لیکرت پنج گزینه‌ای (خیلی زیاد - زیاد - متوسط - کم - هرگز) با کد در نرم افزار PLS به ترتیب با کد (۱ تا ۵) نمره گذاری شد. به منظور بررسی روایی صوری و محتوایی پرسشنامه از نظرات متخصصان استفاده شد، بدین صورت که برای روایی صوری پرسشنامه به ۸ نفر (۳ متخصص حوزه کارآفرینی، ۳ استاد دانشگاه فرهنگیان و ۲ معلم نمونه) ارائه شد، و از آنها خواسته شد تا نظرات خود را درباره سطح دشواری، میزان عدم تناسب و ابهام سؤالات پرسشنامه بیان کنند. در بررسی روایی محتوا هم از ۸ نفر (۳ متخصص حوزه کارآفرینی، ۳ استاد دانشگاه فرهنگیان و ۲ معلم نمونه) خواسته شد تا پس از بررسی پرسشنامه بر اساس معیارهای رعایت دستور زبان، استفاده از واژه‌های مناسب، ضرورت، اهمیت، قرار گیری هر عبارت در جای خود بازخورد لازم را ارائه دهند، و در نهایت ابزار از این نظر در مراحل مختلف جرح و تعدیل شد. پس از طراحی پرسشنامه، پژوهشگر پرسشنامه مورد نظر را برای اعتباریابی بین ۱۹۸ نفر از اساتید، معلمان و کارآفرینان حوزه اجتماعی توزیع کرد. همچنین قبل از توزیع پرسشنامه در راستای ملاحظات اخلاقی، محقق هدف پژوهش و محرمانه ماندن اطلاعات را برای پاسخ دهندگان ایجاد نمود، و پس از آن پرسشنامه در بین آنها توزیع گردید. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های کمی از رویکرد حداقل مربعات جزئی با استفاده از نرم افزار نسخه ۳ Smart PLS بهره گرفته شد. در این قسمت از شاخص‌های پایایی ترکیبی، آلفای کرونباخ، روایی همگرا، و روایی واگرا برازش کلی (GOF) مدل پژوهش بهره گرفته شد.

یافته‌ها

تحلیل یافته‌ها در دو قسمت کیفی و کمی صورت گرفته است، بدین صورت که پژوهشگر

در بخش کیفی با مصاحبه با معلمان نمونه اقدام به استخراج مدل اولیه بر اساس تجارب زیسته مشارکت کنندگان در پژوهش نمود، در بخش دوم نیز پژوهشگر برای اعتباریابی مدل از رویکرد کمی با نرم افزار PLS پرداخت.

یافته های بخش کیفی

جدول ۱ سازه های شایستگی و مؤلفه های کارآفرینی در برنامه درسی

ردیف	سازه های شایستگی کارآفرینانه	زیرمؤلفه های سازه های شایستگی کارآفرینانه	نمونه کدهای اولیه
۱	شایستگی های دانش کارآفرینانه	اخلاق در آموزش، طراحی مدل آموزشی، طرح فعالیت، بین المللی سازی فعالیت، راه اندازی فعالیت، حقوق فعالیت، بازاریابی فعالیت، طراحی محصول یا بسته آموزشی	توکل به خدا، فکر کردن به خدمت به مردم، فکر کردن به خدمت به پیشرفت جامعه و ... ثبت اثر، آشنایی در مورد مسائل و قوانین کسب و کار اطلاعات، تنظیم قوانینی که کسب و کارهای نوآورانه را ترویج دهد... طراحی کردن بیزینس پلن، تعیین نیازهای طرح کسب و کار، تدوین کسب و کار به توجه به نیازها و انتظارات اجتماعی...
۲	شایستگی های نگرش کارآفرینانه	خودآگاهی، پشتکار، تحمل ابهام، کنترل درونی، استقلال طلبی، خودکارآمدی کارآفرینانه، تفکر خلاق، تفکر نقادانه، خوشبینی، روحیه ماجراجویی، روحیه ریسک پذیری، رویاپردازی	سختی زیادی کشیدن، کنترل کردن سختی، دلسرد نشدن از نتیجه، تلاش زیاد کردن، کم ادعا داشتن و پشتکار... ایجاد گروه های طوفان مغزی، رفع موانع و قوانین دست پاگیر برای خلاقیت بیشتر کارکنان، پرورش ایده خوب، خارج کردن خود از یک چارچوب بسته و کلیشه ای... رؤیاپردازی نسبت به آینده شغلی، پرهیز از موفقیت در یک شغل ساکن، رؤیاپردازی در چگونگی رسیدن به موفقیت... شروع کردن با سرمایه کم، توقع سود نداشتن در مراحل ابتدایی، وام گرفتن از بانک و دیگر مؤسسات... رؤیاپردازی نسبت به آینده شغلی، پرهیز از موفقیت در یک شغل ساکن، رؤیاپردازی در چگونگی رسیدن به موفقیت...

ادامه جدول ۱

نمونه کدهای اولیه	زیرمؤلفه‌های سازه‌های شایستگی کارآفرینانه	سازهای شایستگی کارآفرینانه	ردیف
<p>استفاده از فضای اینترنت برای پیشرفت کسب و کار، بهره‌گیری از مهارت‌های کامپیوتری برای مدیریت زمان، ترغیب کارکنان برای کسب مهارت‌های رایانه‌ای... منابع جستجو اطلاعات را شناختن، انتخاب بهترین اطلاعات از بین اطلاعات جستجو شده، روش جستجو اطلاعات از منابع معتبر و صرفه‌جویی در زمان را آموخته باشید... پژوهش در کسب و کارهای کشورهای خارجی، آگاهی از چگونگی استفاده از روش‌های آماری در حوزه مربوطه، بهره‌گیری از زبان مهندسی برای حرکت بهتر به جلو...</p>	<p>مهارت در جستجو اطلاعات جدید، ارتباط اطلاعات جدید با دانش قبلی، ارزیابی اطلاعات جدید، مهارت در انتقال بهترین رسانه برای انتقال پیام، مهارت‌های رایانه‌ای، مهارت در استفاده از پژوهش در کسب و کار</p>	<p>شایستگی‌های آگاهی کارآفرینانه</p>	<p>۳</p>
<p>تشخیص صحیح مشکلات و موانع در کسب و کار، استفاده از فرصت‌ها به بهترین نحو ممکن، به نیازهای مردم و بازار به عنوان یک فرصت نگاه کردن، تغییرات و تحولات را به چشم یک فرصت دیدن... تبدیل ایده به عمل، خاص بودن خدمات شما، روش‌های کاربردی کردن محصول، دگرگون کردن صنعت با نگاه عمل‌گرایی، استفاده از نوآوری‌های کارآفرین‌های برتر، شناسایی ایده‌های نوآورانه، خلق نوآوری درون سازمانی، ایده را از ذهن خارج کردن و به مرحله ایجاد رساندن، برگزاری جلسات برای استخراج نوآوری... تا مسئله را حل نکرده‌اید از جستجو اطلاعات دست نکشیدن، پرسیدن از افراد متخصص، از افراد و منابع معتبر اطلاعات بگیرد، اطلاعات مهم را نگه‌داری کنین، یک منبع اطلاعات برای کسب و کار داشته باشید، حس کنکاش را در خودتان تقویت کنین</p>	<p>استفاده از فرصت‌ها، مهارت تصمیم‌گیری، مهارت حل مسئله، نوآوری</p>	<p>شایستگی‌های فرصت‌آفرینی کارآفرینانه</p>	<p>۴</p>

نمونه کدهای اولیه	زیرمؤلفه های سازه های شایستگی کارآفرینانه	سازه های شایستگی کارآفرینانه	ردیف
	<p>نقش یار استراتژیک سازمان را داشتن، نفوذ بر کارکنان، پذیرفتن شما از طرف کارکنان به شکل قلبی، تحریک تشویق درونی اعضا، قابلیت ایجاد یک چشم انداز در جمع پذیر، تحریک درونی اعضا به نوآوری، توجه به نیازها و علایق زبردستان... ایجاد یک اتاق فکر، جلسه با کارکنان، روش های تسریع دانش در کسب و کار، نشر ایده، تشویق اعضا به اشتراک دانش، مستندسازی تجربه های موفق و ناموفق، بکارگیری تجربه های موفق نهادهای دیگر... شناخت صفر تا صد پروژه، استفاده از روش اجایل، نگاه کنسرسیومی به پروژه ها، روش های رسیدن به اهداف پروژه، مدیریت پروژه با فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی... برگشتن به کاری که انجام میدی، بالا و پایین کار رو مورد تحلیل قرار دادن برای شناخت مسیر، شناخت چگونه قرارگیری اجزا برای ایجاد یک کسب و کار در کنار هم، آشنایی با روش های صحیح مهندسی معکوس... خونسردی برای در نظر گرفتن تمام جوانب بحران، سرعت عمل در روبرو وضعیت چالش آور برای رو جمع جور کردن همه چیز، آمادگی برای شرایط بحرانی و مدیریت مشکلات پیش رو... شناخت اهداف صنعت، تعیین چند هدف فرعی، تعیین حوزه مشخص برای ارائه خدمت و یا تولید محصول...</p>	<p>مهارت رهبری فراگیران، مهارت مدیریت پروژه، مهارت مدیریت دانش در آموزش، مهارت برنامه ریزی راهبردی، مهارت فراگیران، مهارت در استفاده از مهندسی معکوس، مهارت های مدیریت مالی، فعالیت، مدیریت بحران در آموزش، توانایی هدف گذاری روشن</p>	<p>۵ شایستگی های مدیریتی کارآفرینانه</p>

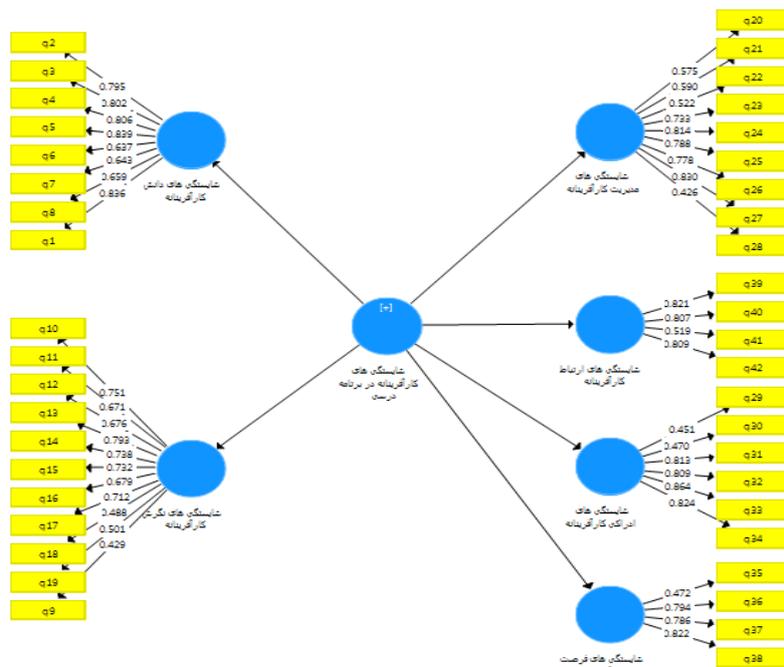
ادامه جدول ۱

نمونه کدهای اولیه	زیرمؤلفه‌های سازه‌های شایستگی کارآفرینانه	سازه‌های شایستگی کارآفرینانه	ردیف
	<p>جلسه با افراد معروف در حوزه مربوطه، ایجاد شبکه برای کارهای گروهی، بهره‌گیری از فضای مجازی برای ایجاد شبکه الکترونیکی، ایجاد شبکه با ذینفعان، شرکت کردن در کنفرانس‌ها، ایجاد یک شبکه‌ای از دانشجوها برای کارشناسی کارهای، شبکه‌سازی با افراد خارج از کشور، ایجاد شبکه با افراد متخصص و همکاری داخلی، ایجاد شبکه مویرگی برای فروش محصول، در میان گذاشتن ایده‌ها در گروه‌ها ... روابط با دانشجوهای هم‌کلاسی، روابط با افراد با رشته‌های کاربردی، مشورت کردن با دیگران، شناخت ویژگی‌های افراد، بازخورد به موقع در خصوص ارتباط به کارکنان، تعامل با ذینفعان، تعاملات با بخش دولتی و بخش خصوصی، سعی در تهیه تیم کاری حرفه‌ای ... مهارت مذاکره و ارتباط من با بانک‌ها، مهارت مذاکره با افراد برای تأمین منابع مالی، مهارت مذاکره برای فروش محصول، مهارت مذاکره برای ایجاد شرکای تجاری، آشنایی به شخصیت‌شناسی، انگیزها و پیش‌های سرمایه‌گذاران، تشخیص زمان برای اراده امتیازات به طرفین در صورت لزوم ... سفر خارج از کشور و تقویت تعاملات برای درک فرهنگ‌ها، شرکت در کنفرانس‌های بین‌المللی برای کسب ایده‌های جدید از فرهنگ‌های متفاوت، آشنایی با استانداردهای بین‌المللی، آگاهی از کارها آن حوزه در جهان، توجه به تغییرات بین‌المللی، کسب زبان بین‌المللی، دیدار با کارآفرینان خارجی، کسب سبک‌های ارتباطی با فرهنگ‌ها...</p>	<p>شایستگی‌های ارتباط کارآفرینانه</p> <p>شبکه‌سازی اجتماعی، مهارت در حفظ روابط با کارکنان، مهارت مذاکره، مهارت‌های میان فرهنگی</p>	<p>۶</p>

جدول فوق نشان می دهد شایستگی های (دانش، نگرش، مدیریت کارآفرینانه، ادارک کارآفرینانه، فرصت کارآفرینانه و ارتباط کارآفرینانه) کارآفرینانه در سرفصل های دروس دانش آموختگان دانشگاه فرهنگیان را در قالب ۶ مقوله اصلی و ۴۲ زیرمقوله است. بدین صورت که مقوله دانش کارآفرینانه شامل ۸ زیرمقوله اخلاق آموزشی، طراحی مدل، طرح شغلی، بین المللی سازی فعالیت، راه اندازی فعالیت، حقوق فعالیت، بازاریابی کارآفرینانه و طراحی محصول است. مقوله نگرش کارآفرینانه ۱۱ زیرمقوله خود آگاهی، پشتکار، تحمل ابهام، کنترل درونی، استقلال طلبی، خود کارآمدی کارآفرینانه، تفکر خلاق، تفکر نقادانه، روحیه ماجراجویی، روحیه ریسک پذیری، رؤیاءپردازی را در بر می گیرد. مقوله ادراک کارآفرینانه ۶ زیرمقوله مهارت در جستجو اطلاعات جدید، ارتباط اطلاعات جدید با دانش قبلی، ارزیابی اطلاعات جدید، مهارت های رایانه ای، مهارت در استفاده از پژوهش و آینده نگری قرار دارد. در مقوله فرصت آفرینی کارآفرینانه ۴ زیرمقوله استفاده از فرصت ها، مهارت تصمیم گیری، مهارت حل مسئله و نوآوری را شامل می شود. مقوله مدیریتی کارآفرینانه ۹ زیرمقوله مهارت رهبری، مهارت مدیریت پروژه، مهارت مدیریت دانش، مهارت برنامه ریزی راهبردی، مهارت مدیریت فراگیران، مدیریت مالی، مهارت در استفاده از مهندسی معکوس، مدیریت بحران و توانایی هدف گذاری روشن را در بر می گیرد. مقوله ارتباط کارآفرینانه نیز ۴ زیرمقوله شبکه سازی اجتماعی، مهارت در حفظ روابط با فراگیران، مهارت مذاکره و مهارت های میان فرهنگی را شامل می شود.

یافته های بخش کمی پژوهش

برای اعتباریابی و برازش نیکویی مدل از روش حداقل مربعات جزئی با استفاده از نرم افزار Smart PLS استفاده شده است، که در زیر به آن پرداخته می شود.

نمودار ۱ مقادیر بارهای عاملی برای تعیین مدل شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی

جدول ۲ مقادیر بارعاملی و t برای شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه درسی

نتیجه	سطح معناداری	مقدار t	بارعاملی	سازه	شایستگی‌ها
تأیید	۰/۰۰	۳۲/۹۹	۰/۸۳۶	اخلاق در آموزش	شایستگی‌های دانشی کارآفرینانه
تأیید	۰/۰۰	۲۴/۸۲	۰/۷۵۹	طراحی مدل آموزشی	
تأیید	۰/۰۰	۲۹/۶۵	۰/۸۰۲	طرح درس	
تأیید	۰/۰۰	۲۹/۹۳	۰/۸۰۶	بین‌المللی‌سازی فعالیت	
تأیید	۰/۰۰	۳۳/۳۵	۰/۸۳۹	راه‌اندازی فعالیت	
تأیید	۰/۰۰	۱۳/۸۳	۰/۶۳۷	مباحث حقوقی فعالیت	
تأیید	۰/۰۰	۱۳/۲۰	۰/۶۳۴	بازیابی فعالیت	
تأیید	۰/۰۰	۱۲/۷۹	۰/۶۵۹	طراحی محصول یا بسته	
تأیید	۰/۰۰	۷/۰۸	۰/۴۲۹	خودآگاهی	شایستگی‌های نگرش کارآفرینانه
تأیید	۰/۰۰	۲۴/۵۲	۰/۷۵۱	پشتکار	
تأیید	۰/۰۰	۱۵/۵۷	۰/۶۷۱	تحمل ابهام	
تأیید	۰/۰۰	۱۶/۱۳	۰/۶۷۶	کنترل درونی	
تأیید	۰/۰۰	۲۴/۸۵	۰/۷۹۳	استقلال‌طلبی	

ادامه جدول ۲

نتیجه	سطح معناداری	مقدار t	بارعاملی	سازه	شایستگی ها
تأیید	۰/۰۰	۱۹/۰۱	۰/۷۳۸	خودکارآمدی	
تأیید	۰/۰۰	۱۷/۲۲	۰/۷۳۲	تفکر خلاق	
تأیید	۰/۰۰	۱۵/۰۶	۰/۶۷۹	تفکر نقادانه	
تأیید	۰/۰۰	۱۶/۶۲	۰/۷۱۲	خوشبینی	
تأیید	۰/۰۰	۶/۶۵	۰/۴۸۸	ریسک پذیری	
تأیید	۰/۰۰	۷/۳۷	۰/۵۰۱	رویپردازی	
تأیید	۰/۰۰	۹/۰۹	۰/۵۷۵	رهبری	شایستگی های مدیریت کارآفرینانه
تأیید	۰/۰۰	۹/۵۱	۰/۵۹۰	مدیریت پروژه	
تأیید	۰/۰۰	۷/۴۹	۰/۵۲۲	مدیریت دانش	
تأیید	۰/۰۰	۱۸/۶۸	۰/۷۳۳	مدیریت راهبردی	
تأیید	۰/۰۰	۳۲/۵۵	۰/۸۱۴	مدیریت فراگیران	
تأیید	۰/۰۰	۳۱/۰۳	۰/۷۸۸	مهندسی معکوس	
تأیید	۰/۰۰	۲۴/۱۴	۰/۷۷۸	مدیریت مالی	
تأیید	۰/۰۰	۳۵/۳۴	۰/۸۳۰	مدیریت بحران	
تأیید	۰/۰۰	۵/۹۹	۰/۴۲۶	هدف گذاری	
تأیید	۰/۰۰	۲۹/۰۸	۰/۸۲۱	شبکه سازی اجتماعی	
تأیید	۰/۰۰	۲۴/۲۹	۰/۸۰۷	تعامل با فراگیران	
تأیید	۰/۰۰	۸/۱۱	۰/۵۱۹	مهارت مذاکره	
تأیید	۰/۰۰	۲۲/۷۹	۰/۸۰۹	مهارت میان فرهنگی	
تأیید	۰/۰۰	۵/۷۴	۰/۴۵۱	جستجو اطلاعات	شایستگی های ادارک کارآفرینانه
تأیید	۰/۰۰	۶/۲۵	۰/۴۷۰	ارتباط اطلاعات با قبل	
تأیید	۰/۰۰	۲۶/۸۶	۰/۸۱۳	بهترین رسانه برای انتقال پیام	
تأیید	۰/۰۰	۲۳/۲۷	۰/۸۰۹	مهارت رایانه ای	
تأیید	۰/۰۰	۳۴/۲۱	۰/۸۶۴	مهارت پژوهشی	
تأیید	۰/۰۰	۲۹/۹۴	۰/۸۲۴	جستجو اطلاعات	
تأیید	۰/۰۰	۶/۲۲	۰/۴۷۲	استفاده از فرصت	شایستگی های فرصت کارآفرینانه
تأیید	۰/۰۰	۲۲/۷۲	۰/۷۹۴	مهارت تصمیم گیری	
تأیید	۰/۰۰	۲۴/۷۷	۰/۷۸۶	حل مسئله	
تأیید	۰/۰۰	۲۶/۳۹	۰/۸۲۲	نوآوری	

با توجه به نتایج جدول مقایر t گزارش شده برای همه گویه‌ها مورد بررسی قرار گرفت، بر این اساس یافته‌ها بیانگر تأیید همه گویه‌ها است.

جدول ۳ معیارهای نیکویی برازش مدل

روایی همگرا	Rho- A	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	شایستگی‌ها
0.562	0.730	0.723	0.833	شایستگی‌های دانشی کارآفرینانه
0.573	0.895	0.891	0.914	شایستگی‌های نگرش کارآفرینانه
0.537	0.695	0.788	0.817	شایستگی‌های مدیریت کارآفرینانه
0.572	0.864	0.851	0.885	شایستگی‌های ارتباط کارآفرینانه
0.638	0.872	0.865	0.893	شایستگی‌های ادراک کارآفرینانه
0.510	0.947	0.945	0.949	شایستگی‌های فرصت کارآفرینانه

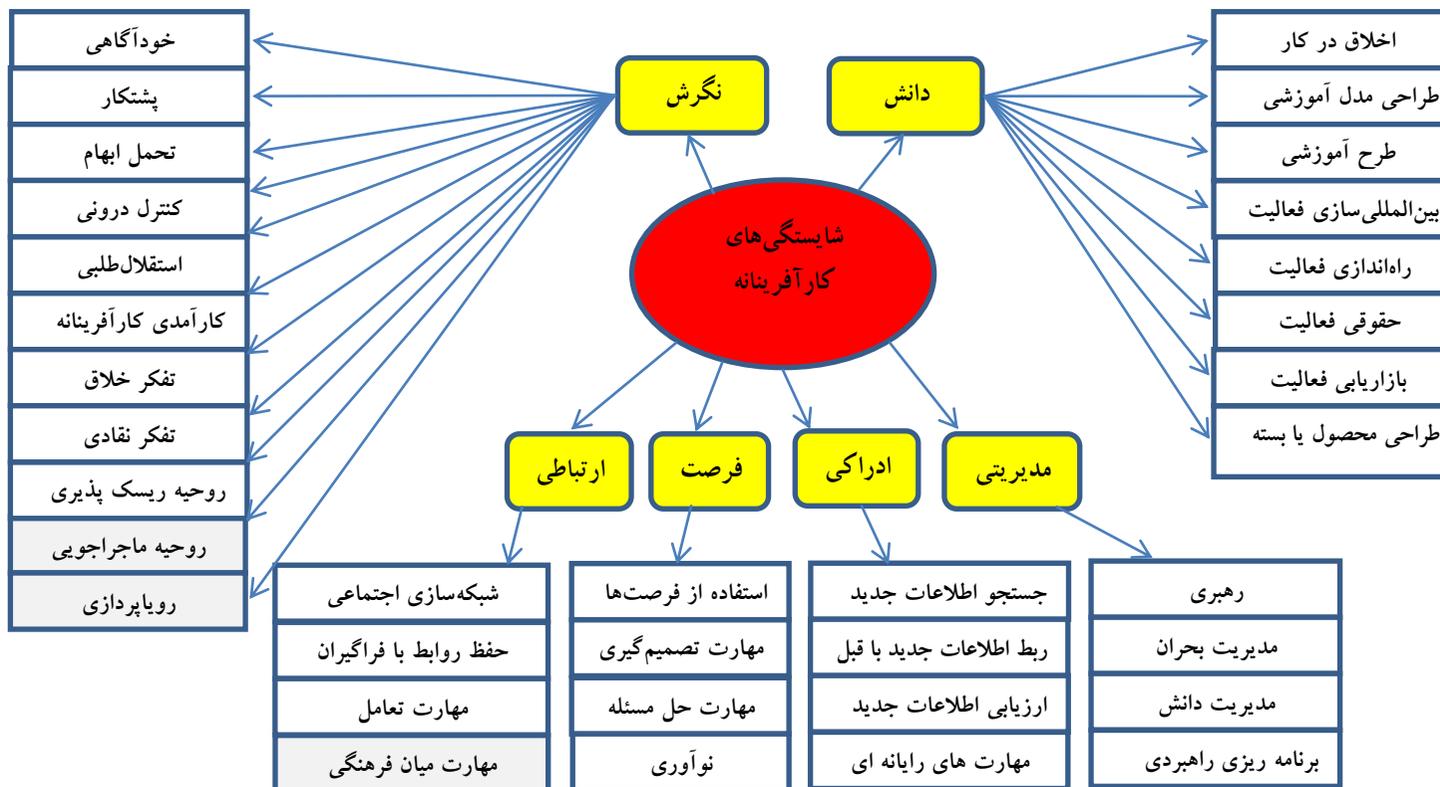
جهت تعیین برازش اندازه گیری مدل منطبق با روش تحلیل مدل‌ها در PLS از معیارهای پایایی ترکیبی، پایایی آلفای کرونباخ و rho- A روایی همگرا و روایی واگرا استفاده گردید.

همان‌طور که جدول بالا نشان می‌دهد برای بررسی پایایی مدل از معیارهای پایایی ترکیبی، پایایی آلفای کرونباخ استفاده شد. داده‌ها بیانگر این است که آلفای کرونباخ محاسبه شده همه مؤلفه‌ها بالاتر از ۰/۷ است، که این امر حاکی از پایایی قابل اطمینان است. در قسمت پایایی ترکیبی نیز از آنجایی که عدد محاسبه شده هم بالاتر از ۰/۷ است، می‌توان نسبت به پایداری درونی مناسب مدل اندازه‌گیری اطمینان حاصل نمود. برای روایی مدل از دو معیار روایی همگرا (AVE) و روایی واگرا استفاده شد. روایی همگرا نشان دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین سازه و مؤلفه‌ها مرتبط به آن‌هاست. حداقل مقدار AVE برابر با ۰/۵ بیانگر اعتبار همگرای کافی است، همان‌طور که در جدول AVE مشاهده می‌شود کلیه مقادیر AVE برای تمام متغیرهای تحقیق بالاتر از ۰/۵ می‌باشد. با توجه به مقادیر نشان داده شده می‌توان گفت که مدل از روایی همگرای مطلوبی برخوردار است.

ارائه و اعتباریابی مدل شایستگی های کارآفرینی برای... ۲۹۱

سازة ادراکی سازة ارتباط سازة های دانش سازة فرصت سازة مدیریت نگرش کارآفرینی در کارآفرینی	کارآفرینی	کارآفرینی	کارآفرینی	کارآفرینی	کارآفرینی	کارآفرینی برنامه درسی
شایستگی های ادراکی کارآفرینانه	0.726					
شایستگی های ارتباط کارآفرینانه	0.473	0.750				
شایستگی های دانش کارآفرینانه	0.416	0.457	0.757			
شایستگی های فرصت کارآفرینانه	0.556	0.530	0.514	0.733		
شایستگی های مدیریت کارآفرینانه	0.518	0.505	0.550	0.540	0.687	
شایستگی های نگرش کارآفرینانه	0.554	0.445	0.572	0.485	0.649	0.662
شایستگی های کارآفرینانه در برنامه درسی	0.724	0.715	0.712	0.716	0.432	0.539

در این پژوهش برای برآزش مدل از روایی واگرا روش فرونل لاکر استفاده شد. در این روش میزان رابطه هر سازه با مؤلفه های خودش در مقایسه رابطه آن سازه با سایر سازه ها، با شکل گیری یک ماتریس انجام می شود که سلول های آن حاوی ضریب همبستگی بین سازه ها و جذر مقادیر روایی همگرا مرتبط با هر سازه است. مطابق ماتریس روایی واگرا با رویکرد فورنر لاکر مقدار جذر همگرای مربوط به تمام سازه ها که در سلول های موجود در قطر اصلی ماتریس قرار گرفته اند، از مقدار همبستگی میان آنها که در خانه زیرین و چپ قطر اصلی قرار دارند، بیشتر است. بر این اساس و با توجه به اعداد محاسبه شده می توان نتیجه گرفت که سازه های مدل پژوهش تعامل بیشتری با شاخص های خود نسبت به سازه های دیگر دارند.

نمودار ۳ مدل نهایی پژوهش شایستگی‌های کارآفرینانه در برنامه‌دستی دانشگاه فرهنگیان

بحث و نتیجه گیری

امروزه حرکت به سوی تربیت معلم کارآفرین با ارائه برنامه های کارآفرینی در کشورهای پیشرو به عنوان یک رویکرد نوین مورد استقبال قرار گرفته است. در این بین بدیهی است که بهره گیری از پتانسل برنامه درسی می تواند به عنوان یک راهبرد مطلوب برای آموزش کارآفرینی به معلمان تلقی گردد. لذا هدف پژوهش حاضر ارائه و اعتباریابی مدل شایستگی های کارآفرینی در بازنگری سرفصل های دروس دانشگاه فرهنگیان بود. یافته ها در بخش مصاحبه بیانگر استخراج یک مدل اولیه در سرفصل های دروس برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان شامل: ۶ سازه شایستگی های دانش کارآفرینانه (۸ گویه)، شایستگی های نگرش کارآفرینی (۱۱ گویه)، شایستگی های ادراک کارآفرینی (۶ گویه)، شایستگی های فرصت آفرینی کارآفرینی (۴ گویه)، شایستگی های مدیریتی کارآفرینی (۹ گویه) و شایستگی های ارتباط کارآفرینی (۴ گویه) بود.

یافته ها در بخش برازش مدل شایستگی های آموزش کارآفرینی در سرفصل های دروس برنامه درسی بیانگر تایید مدل پژوهش بود. بدین صورت که شایستگی های نگرش کارآفرینی ۸ مؤلفه: اخلاق آموزشی، طراحی مدل، طرح شغلی، بین المللی سازی فعالیت، راه اندازی فعالیت، حقوق فعالیت، بازاریابی کارآفرینانه و طراحی محصول را در بر می گیرد. در این راستا کشاورزی و همکاران (۱۴۰۰)، فرخ و همکاران (۱۳۸۹)، محمدپور و همکاران (۱۴۰۰) و هزارجریبی (۱۳۹۶) در مطالعات خود به مباحثی مرتبط با مؤلفه اخلاق آموزشی اشاره کرده اند، که این بخش از یافته های پژوهشی را مورد تایید قرار می دهد، ولی نتایج این مطالعات به مؤلفه های طراحی مدل، طرح شغلی، بین المللی سازی فعالیت، راه اندازی فعالیت، حقوق فعالیت، بازاریابی کارآفرینانه و طراحی محصول اشاره ای نکرده اند، لذا به نظر می رسد که پژوهش های این محققان بیشتر بر محور فعالیت ها غیرتجاری معلمان بوده است. براین اساس استدلال می گردد که سرفصل های دروس برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان برای آموزش کارآفرینی باید مؤلفه ها اخلاق آموزشی، طراحی مدل، طرح شغلی، بین المللی سازی فعالیت، راه اندازی فعالیت، حقوق فعالیت، بازاریابی کارآفرینانه و طراحی محصول را در بر گیرد.

یافته ها در بخش سازه شایستگی های نگرش کارآفرینی در سرفصل های دروس نشان داد که این سازه در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان شامل ۱۱ مؤلفه: خودآگاهی، پشتکار، تحمل ابهام، کنترل درونی، استقلال طلبی، خودکارآمدی کارآفرینانه، تفکر

خلاق، تفکر نقادانه، روحیه ماجراجویی، روحیه ریسک پذیری، رؤیاءپردازی است. در این خصوص کشاورزی و همکاران (۱۴۰۰)، فرخ و همکاران (۱۳۸۹)، محمدپور و همکاران (۱۴۰۰)، هزارجریبی (۱۳۹۶)، کاهاینی و همکاران (۲۰۲۱)، ناتونا و همکاران (۲۰۱۷) و دمربیلک و همکران (۲۰۱۲) در مطالعات خود به نتایجی اشاره کرده‌اند، که تا حدودی با یافته‌های این پژوهش همخوانی دارد. می‌توان استدلال کرد با تأکید بر مؤلفه خودآگاهی در سرفصل‌های دروس دانشجو معلم می‌تواند ریسک‌های حساب شده، راه حل‌های خلاقانه، دیدگاه نقادانه و همچنین فعالیت در شرایط ابهام‌آمیز را در خود تقویت کند. بنابراین برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان برای تقویت آموزش کارآفرینی به معلمان مستلزم گنجاندن مؤلفه‌های فوق در برنامه درسی می‌باشد.

نتایج این پژوهش همچنین بیانگر این بود که سازه شایستگی‌های ادراک کارآفرینی در سرفصل‌های دروس شامل ۴ مؤلفه: مهارت در جستجو اطلاعات جدید، ارتباط اطلاعات جدید با دانش قبلی، ارزیابی اطلاعات جدید، مهارت‌های رایانه‌ای، مهارت در استفاده از پژوهش و آینده‌نگری است. یافته‌های کشاورزی و همکاران (۱۴۰۰)، فرخ و همکاران (۱۳۸۹)، محمدپور و همکاران (۱۳۹۹)، هزارجریبی (۱۳۹۶)، کاهاینی و همکاران (۲۰۲۱)، ناتونا و همکاران (۲۰۱۷) و دمربیلک و همکران (۲۰۱۲) با نتایج این پژوهش مطابقت ندارد. بدیهی است که مهارت در جستجوی اطلاعات جدید با تأکید بر مهارت‌های رایانه‌ای از منابع معتبر و به دنبال آن ارتباط دادن آن به ساخت شناختی برای معناداری آن موضوع و ارزیابی آن می‌تواند به عنوان یک فرایند اثربخش برای پرورش شایستگی‌های کارآفرینی در سرفصل‌های دروس برنامه درسی دانشجو معلمان مد نظر باشد.

یافته‌ها در بخش سازه شایستگی‌های فرصت کارآفرینی در سرفصل‌های دروس بیانگر ۴ مؤلفه: استفاده از فرصت‌ها، مهارت تصمیم‌گیری، مهارت حل مسئله و نوآوری را شامل می‌شود. کشاورزی و همکاران (۱۴۰۰)، فرخ و همکاران (۱۳۸۹)، محمدپور و همکاران (۱۳۹۹)، هزارجریبی (۱۳۹۶)، کاهاینی و همکاران (۲۰۲۱)، ناتونا و همکاران (۲۰۱۷) و دمربیلک و همکران (۲۰۱۲) در مطالعات خود به نتایجی اشاره کرده‌اند، که تا حدودی با یافته‌های این پژوهش همخوانی دارد. می‌توان استدلال کرد که پرورش مهارت حل مسئله در سرفصل‌های دروس دانشجو معلمان یک فرآیند آگاهانه، منطقی، تلاش‌بر و هدفمند است که معلم کارآفرین به وسیله آن راه حل‌های مؤثر یا سازگارانه را برای

تجاری سازی ایده آموزشی ارائه می دهد. در این فرایند معلم کارآفرین با انجام یک سری گام ها از جمله: تعریف مشخص مسئله، بارش فکری، ارزیابی راه حل ها، انتخاب بهترین راه حل و در آخر اجرای راه حل و بازبینی اقدام به حل مسئله می کنند. مهارت تصمیم گیری نیز یکی دیگر از شایستگی های مهم معلم کارآفرین است، مهارت تصمیم گیری به طور کلی بدین معناست که معلم کارآفرین بین دو یا چند چیز اقدام به انتخاب می کند، از این رو می توان گفت که تصمیم گیری با روندی شهودی یا استدلالی یا ترکیبی از این دو یکی از مراحل مهم حل مسئله در انتخاب راه حل های اثربخش است. معلم کارآفرین همچنین توانایی زیادی را در شایستگی تشخیص و بهره گیری از فرصت ها دارند. فرصت از نظر مفهومی به فرایندی اطلاق می شود که معلم کارآفرین بتواند محصولات، خدمات، بازار، ایده ها، نیازها را به بهترین نحو ممکن برای پیشرفت کسب و کار خود عرضه نمایند. یکی دیگر از شایستگی های معلم کارآفرین مهارت نوآوری بود، در خصوص این شایستگی می توان گفت که معلم کارآفرین پس از کسب ایده به دنبال کاربردی کردن آن که مفهوم نوآوری را در بر می گیرد، هستند.

نتایج در خصوص سازه شایستگی های مدیریتی در سرفصل های دروس بیانگر ۹ مؤلفه مهارت رهبری، مهارت مدیریت پروژه، مهارت مدیریت دانش، مهارت برنامه ریزی راهبردی، مهارت مدیریت فراگیران، مدیریت مالی، مهارت در استفاده از مهندسی معکوس، مدیریت بحران و توانایی هدف گذاری روشن است. کشاورزی و همکاران (۱۴۰۰)، فرخ و همکاران (۱۳۸۹)، محمدپور و همکاران (۱۳۹۹)، هزارجریبی (۱۳۹۶)، کاهانی و همکاران (۲۰۲۱)، ناتونا و همکاران (۲۰۱۷) و دمربیلک و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعات خود به نتایجی اشاره کرده اند، که تا حدودی با یافته های این پژوهش مطابقت دارد.

در ارتباط با این پژوهش یافته ها در بخش سازه ارتباط کارآفرینانه نشان داد که این سازه ۴ مؤلفه شبکه سازی اجتماعی، مهارت در حفظ روابط با فراگیران، مهارت مذاکره و مهارت های میان فرهنگی را در بر می گیرد. کشاورزی و همکاران (۱۴۰۰)، فرخ و همکاران (۱۳۸۹)، محمدپور و همکاران (۱۳۹۹)، هزارجریبی (۱۳۹۶)، کاهانی و همکاران (۲۰۲۱)، ناتونا و همکاران (۲۰۱۷) و دمربیلک و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعات خود به نتایجی اشاره کرده اند، که تا حدودی با یافته های این پژوهش همسو است.

معلم کارآفرین با کسب این شایستگی در سرفصل های دروس می تواند، ضمن استفاده از علایق و ایده های کارکنان برای بهبود کسب و کار مربوطه، تنش ها و تعارضات

مجموعه مورد نظر که نیز منجر به مشکلی برای تجاری سازی کسب و کار می شود را به حداقل برسانند. معلمان کارآفرین با تأکید بر این مهارت به خوبی توانایی متقاعد کردن افراد، دولت‌ها یا مؤسسات مالی برای سرمایه‌گذاری یا همچنین جذب مشتری در جهت پیشرفت ایده کسب و کار خود را دارند. در خصوص شایستگی مهارت‌های میان فرهنگی می توان گفت امروزه یکی از عوامل رقابت و پیشرفت کسب و کارها در گرو گسترش و ترویج کسب و کار خود به فرای مرزهای یک منطقه مشخص است، بر این اساس معلمان کارآفرین باید با کسب مهارت‌های بین فرهنگی از ارزش‌ها، باورها و اعتقادات فرهنگ‌های متفاوت شناخت کافی را برای پیشرفت کسب و کار خود داشته باشند.

باتوجه به نتایج می توان گفت در راستای حرکت دانشگاه فرهنگیان به سوی دانشگاه کارآفرین و همچنین آموزش معلم به عنوان یک معلم کارآفرین یکی از قابل‌حصول‌ترین و در دسترس‌ترین رویکردهای آموزش کارآفرینی در دانشگاه فرهنگیان استفاده از ظرفیت سرفصل‌های دروس برنامه درسی است، بنابراین ضروریست که دست اندرکاران و برنامه‌ریزان درسی دانشگاه فرهنگیان در راستای پرورش معلم کارآفرین طراحی و بازنگری سرفصل‌های دروس برنامه درسی موجود دانشگاه فرهنگیان را بر اساس مدل موجود مورد توجه قرار دهند.

منابع

- احمدی، غلامعلی (۱۳۷۶)، کاربرد فرایند حل مسئله در طراحی و تدوین برنامه‌های درسی علوم، با تأکید بر علوم دوره راهنمایی، پایان‌نامه دکتری، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- سایه‌وند، زهرا، اعلامی، فرنوش، سلیمی نمین، سارا و ابولقاسمی، محمود (۱۴۰۰)، «ویژگی‌ها، مهارت‌ها و کنش‌های کارآفرینانه معلم کارآفرینان: مروری سیستماتیک»، فصلنامه آموزش و توسعه منابع انسانی. ۳۱(۸): ۱۰۲-۱۲۹.
- فرخ، شیما و قنبرمحمدی، الیاسی (۱۳۸۹)، طراحی چارچوب شایستگی‌های اساتید کارآفرینی جهت تربیت دانشجوی کارآفرین. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- کشاورزی، فهیمه، جاودانی، محمد، بدخشان، مجید (۱۴۰۰)، «طراحی چارچوب شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان کارآفرین»، نوآوری‌های آموزشی، ۴(۲۰): ۳۵-۵۴.
- محمدپور، احمد، تورانی، حیدر، عبداللهی، بیژن (۱۴۰۰)، «اعتبارسنجی ارائه الگوی مفهومی تربیت دانشجومعلم کارآفرین در دانشگاه فرهنگیان»، فصلنامه مطالعات مدیریت و رهبری در سازمان‌های آموزشی، ۱۱(۱): ۷۲-۵۴.
- نجفی هزارجریبی، حبیب‌الله، اشرفی، سکینه (۱۳۹۶)، «شناسایی نشانگان کارآفرینی معلمان و ارزیابی وضع موجود آن»، فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۴(۴): ۷-۲۸.

- Audretsch, D.B., Keilbach, M.C., and Lehmann, E.E. (2006), *Entrepreneurship and Economic Growth*. Oxford University Press: Oxford.
- Berry B, Byrd A, Wieder A. Teacherpreneurs: Innovative teachers who lead but don't leave. John Wiley & Sons; 2013 Aug 12.
- Davis, V. (2006), The classroom is flat: Teacherpreneurs and the flat classroom project kickoff. <http://coolcatteacher.blogspot.com/2006/11/classroom-is-flat-teacherpreneurs-and.html>.
- Demirbilek, M. & Çetin, M. (2021), Entrepreneurship competencies of school principals: A scale development study. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 8(3), 55-80. DOI: <https://doi.org/10.33200/ijcer.847110>.
- Fayolle A. (2009), Entrepreneurship Education in Europe: Trends and Challenges. OECD LEED Programme. Universities, innovation and entrepreneurship: good practice workshop. Retrieved on February 6, 2015 from <http://www.oecd.org/dataoecd/11/36/43202553.pdf>.
- Anette C. Mapping of teachers' preparation for entrepreneurship education. Final report. San Francisco, CA: Jossy-Bass Publishers. 2011.
- Huang Y, An L, Liu L, Zhuo Z and Wang P (2020), Exploring Factors Link to Teachers' Competencies in Entrepreneurship Education. *Front. Psychol.* 11:563381. doi: 10.3389/fpsyg.2020.563381,
- Humlum, M. K., & Thorsager, M. (2021), The Importance of Peer Quality for Completion of Higher Education. *Economics of Education Review*, 83, 102120.
- inc in performance' incubatees and, networks external and Internal (2020), J. Y, Wu., & H, Wang., W, <Wu -1707>, 6(46, Transfer Technology of Journal The. effect mediating s'learning entrepreneurial: environments .173.
- Keyhani, N. and Kim, M.S., 2021. A systematic literature review of teacher entrepreneurship. *Entrepreneurship Education and Pedagogy*, 4(3), pp.376-395.
- n Competencies' Teachers to Link Factors Exploring (2020), P, Wang., & Z, Zhuo., L, Liu., L, An., Y, <Huang .563381.2020.fpsyg/3389.10: doi. 563381: 11, Psychology in Frontiers. Education Ent.
- Natuna DA, Rinaldi R. The competency of teacher entrepreneurship in teaching. *International Journal of Economics, Business and Applications*. 2017;2(1):41-52.
- Pumptow, M., & Brahm, T. (2021), Students' digital media self-efficacy and its importance for higher education institutions: development and validation of a survey instrument. *Technology, Knowledge and Learning*, 26(3), 555-575.
- Redford, D. T. (2015), Entrepreneurial teacher training in europe: an overview of european policies and developments. *J. Educa. Teach. Train.* 6, 17-34.
- Røe Ødegård, I.K. (2012), Entreprenørskap i lærerutdanningen i Norge og Namibia. En komparativ analyse av entreprenørielle tilnærminger i lærerkvalifisering. PhD thesis. Oslo, Norway: University of Oslo
- Seabela, M. Fatoki, O. (2014), The Entrepreneurial Competencies of Non-business University Students in South Africa, *Int J Edu Sci*, 6(3): 375-381.
- Seikkula-Leino, J. (2018), A review of entrepreneurship education in teacher education. *Malaysian Journal of Learning and Instruction*, 15(1), 105-148.
- Solomon, G.T., & Fernald, L.W. (1993), Assessing the need for small business management/entrepreneurship courses at the university level. Proceedings of the 17th National Small Business Consulting Conference-Small Business Institute Director's Association, 102-107.

- Tang, K. N. (2020), The importance of soft skills acquisition by teachers in higher education institutions. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 41(1), 22-27.
- Tanvir, H., & Chounta, I. A. (2021), Exploring the Importance of Factors Contributing to Dropouts in Higher Education over Time. *International Educational Data Mining Society*.
- Tsang, A. (2022), Comparing and contrasting intra-and inter-cultural relations and perceptions among mainstream and minority students in multicultural classrooms in higher education. *Intercultural Education*, 1-15.